

УДК 657

А.С. Гапченко, аспірантка кафедри обліку
підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

МЕТОДИЧНІ АСПЕКТИ АНАЛІЗУ ТА АУДИТУ ІНВЕСТИЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ

АННОТАЦИЯ. В статье исследуется перечень вопросов, основываясь на которых аудиторы должны подтвердить полноту и достоверность бухгалтерской отчетности акционерных обществ и сформировать на этой основе выводы о реальном финансовом состоянии этих обществ, что необходимо для оценки инвестиционной привлекательности предприятия.

КЛЮЧЕВЫЕ СЛОВА: инвестиционная деятельность, инвестиционная оценка, финансовая отчетность, прибыль и убытки.

ABSTRACT. This article is concentrated on the questions, what auditors based to examine a company's financial records for analyze company's financial potential.

KEY WORDS: investment activities, investment valuation, financial records, profit and less account.

АНОТАЦІЯ. У статті досліджено перелік питань, на підставі яких незалежні аудитори повинні підтвердити повноту та достовірність бухгалтерської звітності акціонерних товариств, і сформувати на цій основі висновки про їх реальний фінансовий стан, що необхідно для оцінки інвестиційної привабливості підприємства.

КЛЮЧОВІ СЛОВА: інвестиційна діяльність, інвестиційна оцінка, фінансова звітність, прибуток і збитки.

Останнім часом в Україні намітилися позитивні зміни в інвестиційному процесі. Понад дві третини коштів вкладено в об'єкти виробничого призначення. Є певні позитивні зрушення в інвестиційному кліматі України та поліпшенні інвестиційного іміджу держави. Світовий банк готує проект кредитування українського сільського господарства, Європейський банк реконструкції та розвитку має сприяти реалізації регіональних проектів, у тому числі у виробничій сфері. Змінюється структура кредитних вкладів у банківській сфері. Спостерігається синхронне і динамічне зростання показників банківської системи.

Водночас існує великий розрив між потенціалом виробництва і можливостями його фінансування з різних джерел: банків, небанківських установ та іноземних надходжень. Динаміка зростання обсягів прямих іноземних інвестицій ще дуже повільна, а

обсяги інвестицій на душу населення значно нижчі, ніж у сусідніх постсоціалістичних країнах: Чехії, Польщі, Естонії, Росії.

У зв'язку з цим важливо мати відпрацьовану методику, яка б давала змогу здійснювати єдиний підхід до підготовки інвестиційних пропозицій і прийняття ефективних інвестиційних рішень. Розроблений проект для інвестування має бути обґрунтований з економічної, технічної, технологічної точок зору, а також треба передбачити системи управління й фінансування, загальну довговічність результатів проекту. Важливо врахувати особливості оцінки фінансових інвестицій, і, насамперед, особливості їх обліку.

Розширення виробництва і збільшення темпів економічного зростання можливі за умови активної інвестиційної діяльності як держави, так і підприємницького сектору. Рішення про інвестиції завжди справляють великий вплив на майбутнє, а тому мають бути ретельно обміркованими. За умов саморегульованої конкурентної економіки нинішні сподівання на дуже високий прибуток можуть виявитися марними вже у недалекому майбутньому, коли більшість фірм почне займатися тим самим бізнесом, спокусившись його теперішньою високою прибутковістю. Це, звісно, невдовзі зменшить розміри прибутків. Таке відбувається постійно, тож не слід покладатися на те, що підприємство весь час матиме високі прибутки, якщо не вживатимуться заходи, щоб завжди бути попереду.

Для прийняття рішень стосовно деяких інвестицій необхідно розуміти саму сутність фінансових інвестицій, ретельно вивчити їх облік. Законом України «Про інвестиційну діяльність» інвестиції визначаються як усі види майнових і інтелектуальних цінностей, що вкладаються в об'єкти підприємницької й інших видів діяльності, в результаті якої утворюється прибуток (дохід) або досягається соціальний ефект [1, с. 4]. У процесі господарської діяльності вартість фінансових інвестицій постійно змінюється, тому важливим є питання правильної їх оцінки на дату складання балансу.

Державною комісією з цінних паперів та фондового ринку затверджено вимоги щодо аудиторської перевірки акціонерних товариств. У цьому документі визначений перелік питань, на підставі яких незалежні аудитори (фірми) повинні підтвердити повноту та достовірність бухгалтерської звітності акціонерних товариств та підприємств — емітентів облігацій і сформулювати на цій основі висновки про їх реальний фінансовий стан [7, с. 32].

Аудитор може самостійно вилучити питання, які є несуттєвими для підприємства, що перевіряється. Аудитор має право включити

додаткові питання, які, на його думку, є важливими для складання висновку про реальний фінансовий стан. Особливу увагу при проведенні аудиторської перевірки акціонерних товариств необхідно приділити питанню формування і відображення статутного фонду. Аудитор перевіряє відповідність даних бухгалтерського обліку і засновницьких документів. Для цього зіставляються суми, вказані в розділі I пасиву балансу за рядком «Статутний капітал» та за рахунком 40 «Статутний капітал» Головної книги та дані зареєстрованого статутного фонду за установчими документами.

Перевіряючи правильність операцій щодо зміни статутного фонду на акціонерних товариствах, необхідно керуватись статтями 38, 39 Закону України «Про господарські товариства», які регламентують порядок збільшення або зменшення статутного фонду [8, с. 45].

Аудитору слід також перевірити операції викупу акцій у акціонерів щодо правильності утримання податку з доходів фізичних осіб. Необхідно перевірити правильність нарахування та сплати дивідендів. Джерелом є прибуток акціонерного підприємства після сплати податків. Дивіденди на акції держави повинні перераховуватись до державного бюджету. Особливу увагу необхідно приділити тим випадкам, коли нараховані дивіденди є об'єктом оподаткування для фізичних осіб, перевірити правильність оподаткування.

У випадку бартерних виплат дивідендів аудитор повинен оцінити такі операції як негативні. Коли нараховані дивіденди не виплачуються, а спрямовуються на придбання акцій, це є порушенням ст. 8, 12, 19 Закону «Про цінні папери та фондову біржу», адже цінні папери придбати можна лише за рахунок прибутку [6, с. 12].

Особливістю діяльності акціонерних товариств є операції щодо нарахування і виплати дивідендів акціонерам за результатами фінансово-господарської діяльності. Перевіряючи облік таких операцій, необхідно звернути увагу на правильність оподаткування сум виплачених дивідендів.

Згідно ст. 7 Закону України «Про оподаткування прибутку підприємств» від 22.05.1997 року №283/97-ВР, виплачуючи дивіденди своїм акціонерам (власникам), акціонерне товариство повинно нараховувати та утримувати податок на дивіденди у розмірі 25 % нарахованої суми виплат, незалежно від того, чи є емітент платником податку на прибуток. Зазначений податок перераховується до бюджету до виплат дивідендів або разом з нею.

Податок на дивіденди не застосовується у випадку виплати дивідендів у вигляді акцій (часток, паїв), емітованих підприємством, яке нараховує дивіденди за умови, що така виплата не змінює частки участі всіх акціонерів (власників) у Статутному фонді підприємства-емітента.

Окремим питанням під час аудиторської перевірки виступають операції з цінними паперами. Тут аудитор повинен розглянути формування балансової вартості паперів відповідно до фактичних витрат на їх придбання (*купівельна ціна + додаткові витрати*); правильність відображення операцій в обліку на підставі правильно оформлених документів — актів, договорів.

Аудиторська перевірка обліку фінансових інвестицій на підприємстві здійснюється в наступній послідовності:

- збір загальної інформації про фінансові інвестиції;
- оцінка надійності системи внутрішнього контролю;
- оцінка величини аудиторського ризику, визначення методів аудиту фінансових інвестицій;
- складання програми аудиторської перевірки обліку фінансових інвестицій;
- здійснення конкретних аудиторських процедур щодо перевірки обліку фінансових інвестицій;
- аудиторські докази, підтвердження чи спростування інформації;
- документування отриманих результатів;
- вибір висновку;
- складання аудиторського висновку.

Документальне оформлення аудиту вважається однією з найважливіших умов його кваліфікованого проведення. Робочі документи аудитора з детальним плануванням перевірки, документуванням ходу її проведення, аналізу системи внутрішнього контролю й обліку, висновків стосовно окремого розділу обліку і основою для складання аудиторського звіту і висновку. Слід також підкреслити, що робоча документація дає змогу підкреслити, що можна аналізувати дії аудиторів і отже, організовувати, як внутрішній, так і зовнішній контроль в якості їх роботи.

На основі робочої документації аудиторська фірма може відстоювати свої інтереси в суді у разі претензії клієнтів з приводу низької якості проведеного аудиту.

Основною метою підготовки робочих документів аудитора є підтвердження того, що аудит був проведений відповідно до прийнятих принципів аудиту.

Робочі документи аудитора — це записи, в яких аудитор фіксує проведення аудиторських перевірок, а саме записів процедур планування, характеру, строків, масштабу виконаних аудиторських процедур, результатів, а також висновків складених на основі одержаних аудиторських доказів.

У робочих документах повинна міститися відповідь аудитора на всі суттєві питання, з яких необхідно висловити професійні судження і сформулювати аудиторський висновок.

Робочі документи мають забезпечувати документальне підтвердження того, що аудиторська перевірка була проведена згідно з аудиторськими стандартами. Розкривати методи аудиту, обсяг перевірених документів і підтверджувати повноту і якість аудиторського висновку. В аудиторському висновку необхідно описувати будь-яку нестачу інформації, що спричинила до неможливості виконання процедури аудиту.

Для зовнішніх щодо підприємства суб'єктів завдання аналізу полягає в оцінці інвестиційної привабливості цього підприємства. У такому разі об'єктом аналізу є насамперед реальні інвестиції, що дає можливість зробити прогнози щодо майбутньої діяльності підприємства. У процесі аналізу підприємства як об'єкта інвестування потенційних акціонерів (інвесторів) поряд з прибутковістю та рентабельністю цікавлять і такі показники, як обсяги та ефективність капітальних вкладень, здійснюваних на підприємстві. Аналіз динаміки реальних інвестицій з урахуванням темпів росту інфляції дає змогу зробити висновки щодо інвестиційної активності підприємства. Аналіз структури інвестицій уможливорює оцінювання перспективності напрямів їх вкладення.

Для внутрішніх суб'єктів аналізу найважливішим завданням є обґрунтування та вибір найефективнішого напрямку інвестування коштів. На початковому етапі аналізується доцільність вкладення коштів у реальні та фінансові інвестиції. Залежно від результатів аналізу вибирають один з напрямів проведення інвестиційних операцій або визначають оптимальне їх поєднання. Методика аналізу дохідності та ризику інвестиційних операцій залежить від специфіки об'єктів дослідження, тобто від того, виробничі це проекти, чи фінансові інструменти. Як правило, кожне завдання можна розв'язати кількома методами. Тому в процесі аналізу постає завдання вибору оптимального проекту з-поміж кількох можливих варіантів капітальних вкладень або вибору таких цінних паперів, які б найточніше відповідали потребам підприємства.

Після завершення інвестиційної операції необхідно проаналізувати її фактичну ефективність та виявити причини відхилень від запланованої або очікуваної ефективності. Результати такого аналізу допоможуть підприємству в майбутньому адекватно оцінювати свої можливості та приймати обґрунтовані управлінські рішення.

У процесі аналізу інвестиційної діяльності підприємства інформаційними джерелами є форма 1 «Баланс» та форма 3 «Звіт про рух грошових коштів». Результати інвестиційної діяльності підприємства визначаються на основі аналізу змін на статтях першого розділу балансу «Необоротні активи», статті «Поточні фінансові інвестиції» другого розділу балансу та на окремих статтях форми 2 «Звіт про фінансові результати» («Дохід від участі в капіталі», «Інші фінансові доходи», «Втрати від участі в капіталі», «Інші витрати»). Рух коштів у результаті здійснення інвестиційної діяльності відображається на відповідних статтях другого розділу форми 3 «Звіт про рух грошових коштів».

Проаналізувавши зміст П(С)БО№12 можна дійти висновку, що ще не всі важливі ділянки обліку охоплені ним. Насамперед це стосується обліку фінансових інвестицій. Так, балансова вартість фінансових інвестицій може збільшуватися або зменшуватися на частку інвестора в сумі інших змін у власному капіталі об'єкта інвестування за звітний період. Ці суми вилучають або включають у відповідні статті власного капіталу інвестора. Якщо сума зменшення частки капіталу інвестора в сумі інших змін у власному капіталі об'єкта інвестування більша за відповідну статтю власного капіталу інвестора, то на таку різницю зменшується нерозподілений прибуток або збільшується непокритий збиток. Зменшення балансової вартості фінансових інвестицій відображають у бухгалтерському обліку лише на суму, яка не призводить до від'ємного значення цих інвестицій. Фінансові інвестиції, які внаслідок зменшення їхньої балансової вартості досягають нульової вартості, відображають у бухгалтерському обліку у складі фінансових інвестицій за нульовою вартістю.

Рішення про інвестиції завжди справляють великий вплив на майбутнє, а тому мають бути ретельно обміркованими. Для прийняття рішень стосовно деяких інвестицій необхідно розуміти саму сутність фінансових інвестицій, ретельно вивчити їх облік. У зв'язку з цим важливо мати відпрацьовану методику, яка б давала змогу здійснювати єдиний підхід до підготовки інвестиційних пропозицій і прийняття ефективних інвестиційних рішень.

Література

1. Закон України «Про інвестиційну діяльність» / Закон України від 18.09.1991 р. № 126/91-ВРУ.
2. *Бланк И.А.* Финансовый менеджмент: Учебный курс / И.А. Бланк. — К.: Ника Центр, 1999. — 528 с.
3. *Пересада А.А.* Інвестиційний процес в Україні / А.А. Пересада. — К.: Лібра, 1998. — 392 с.
4. *Волков О.І., Денисенко М.П., Гречан А.П. та ін.* Економіка та організація інноваційної діяльності: підручник (третє видання). — К.: Центр учбової літератури, 2007. — 662 с.
5. *Гайдис Н.М.* Інвестування: Навч. посіб. для студ. вищ. навч. закл. // Нац. банк України. Львів. банк. ін-т. — Л., 2002. — 271 с.
6. Закон України «Про цінні папери та фондову біржу» / Закон України від 23.02.2006 р. № 31. — ВРУ.
7. Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку «Про затвердження Вимог до аудиторського висновку, який подається до Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку при реєстрації інформації та випуску цінних паперів, а також при поданні регулярної інформації акціонерними товариствами та підприємствами — емітентами облігацій (крім комерційних банків)» / Рішення Державної комісії з цінних паперів та фондового ринку від 19.12.2006 року № 1528. — Міністерство Юстиції України.
8. Закон України «Про господарські товариства» / Закон України від 19.09.1991 № 1576-ХІІ-ВРУ.

Стаття надійшла до редакції 15.05.2011 р.

УДК 657.1

А.М. Герасимович, д-р екон. наук., професор,
професор кафедри менеджменту банківської діяльності,
І.А. Герасимович, канд. екон. наук, доцент,
доцент кафедри бухгалтерського обліку,
Н.А. Морозова-Герасимович, канд. екон. наук,
доцент кафедри обліку підприємницької діяльності,
ДВНЗ «КНЕУ імені Вадима Гетьмана»

ФОРФЕЙТИНГОВІ ОПЕРАЦІЇ: СУТНІСТЬ, МЕХАНІЗМ ПРОВЕДЕННЯ, ОБЛІК, АНАЛІЗ, АУДИТ

АННОТАЦІЯ. В статтє в комплексє раскрываються операції связанніє с применением новой для Украины форфейтинговой формы расчетов: сущность, механизм проведения, риски, налогообложение, учет, анализ, аудит